

OSCAR ET LA DAME ROSE

Filmesthetische bespreking

Evelien van Vessem

Week van de Franse Film 2010-2011 / Cinemagie

CINEMAGIE

Vragen voor de leerlingen

- 1 (De kinderafdeling van) het ziekenhuis ziet er niet echt realistisch uit. Waarin wijkt de ruimte en zijn bewoners af van wat je zou verwachten? Geldt dat ook voor kerkhof bij Oscars begrafenis?
- 2 Kun je opmaken in welke tijd de film zich afspeelt? Bewijs. Zijn er elementen die je conclusie tegenspreken? Waarom heeft de regisseur daarvoor gekozen, denk je?
- 3 Rose houdt er niet van om haar gevoelens te tonen, dat horen we van haar kinderen die haar met Kerstmis bezoeken. Haar kleren en het huis waar ze woont lijken daarmee in tegenspraak. Leg uit.
- 4 De kleuren zijn voortdurend op een wat onrealistische manier op elkaar afgestemd. Geef voorbeelden.
- 5 De antwoorden op vragen 1 tot 4 bezorgen de film een bijzondere sfeer. Welke? Waarom zou de regisseur voor een dergelijke aanpak gekozen hebben?
- 6 Op welke manieren wordt de voortgang van de tijd verbeeld?
- 7 Als Oscar opgesloten zit in de bezemkast, heeft hij een droom. Welke elementen verwijzen naar het slechte nieuws dat hij net gehoord heeft? Op welke manier vertellen de beelden ons hoe hij zich voelt?
- 8 De toverstokjes van madame Guimenes hebben een symbolische functie. Leg uit.
- 9 Vooral in het begin zien we subjectieve beelden (uit de manier waarop er gefilmd is kunnen we opmaken wat Oscar precies ziet en hoe hij zich voelt). Bewijs. Wanneer (en vanuit wie) gebeurt dat nog eens later in de film?
- 10 Het licht is erg belangrijk in *Oscar et la dame rose*. Het zegt iets over hoe mensen zich voelen. Geef voorbeelden.

Antwoorden voor de leerkracht

- 1 Het gebouw zelf ziet er meer uit als een ouderwetse kostschool dan als een ziekenhuis (11'35"). De daken hebben groen uitgeslagen grote dakpannen. Op de kinderafdeling zijn de muren niet wit, maar ze zien er een beetje grijs-groenig uit. De kamers van de kinderen zijn allemaal in een andere kleur geschilderd. Die van Oscar is groen, die van Peggy-Blue is blauw met witte spikkels, als de nachthemel met sneeuw. De kamers hebben dakramen, wat ook niet erg 'ziekenhuisachtig' aandoet. Er staan ook zelden medische apparaten (twee keer een infuus, een keer (in het begin van de film) bij Oscar, een keer bij Peggy – en daar heeft de zak een roze tint – 1 uur 2'18"). Het enige dat ons er vaak aan herinnert dat we in een ziekenhuis zijn, zijn de verpleegsters die voortdurend rondlopen in de gangen en (vaak op de achtergrond) in de kamers van de kinderen zijn. De verpleegstersuniformen zijn lichtblauw in plaats van wit, wat je voor dat ouderwetse model zou verwachten.

Bij Oscars begrafenis (ongeveer 1 uur 30') staan de kinderen van het koor verspreid over het kerkhof als zingende engelen met hun witte kleren. Het valt op dat er weinig zwart is (Oscars moeder heeft blauw aan, en de blauwe doorzichtige oorbellen in). De lichtroze rozen die iedereen vasthoudt en de witte kist versterken het onrealistische effect.

- 2 Het moet zich wel in onze tijd afspelen, want Rose zegt dat haar citroentaart tien euro kost. Op 26'44" krijgt de dokter een kop thee (uit een jaren 70-kop) uit de microgolfoven.

Aan de andere kant zijn de verpleegstersuniformen ouderwets, dergelijke uniformen met die kapjes worden al decennia lang niet meer gedragen. Ook hun haardracht lijkt uit de jaren 50 te komen (kijk naar Mme Gomette, die weggelopen lijkt uit een film uit die periode). Het klaslokaal is ouderwets en donker, het doet met zijn dicht op elkaar gepakte houten banken ook aan de jaren 50 of 60 denken. De kleren van de moeder van Rose en de kostuums die ze maakt doen tijdloos aan.

Conclusie: de regisseur heeft geprobeerd om een tijdloos cachet aan de film te geven. De tijd heeft geen belang, wat belang heeft is wat er met Oscar en met Rose gebeurt door hun bijzondere vriendschap, en de manier waarop Rose Oscar helpt om te sterven. Dat soort verhalen is niet tijdgebonden.

- 3 Rose draagt romantische, roze kleren, haar blouse heeft roze bloemen. Ze draagt af en toe zelfs een wat naïef roze speldje in haar haar. Het huis van haar moeder is bijzonder kleurrijk, met veel roze en oranje. Er staan veel kleurige frullen. Er hangen prinsessenkleren die de moeder maakt. De bestelwagen is roze met wit, de binnenkant is beschilderd met bloemen in roze en groen. In de manier waarop ze met Oscar omgaat blijkt ze gevoelig te zijn en wijs. Noch haar aanvankelijk botte houding (de reden waarom Oscar haar zo graag wil zien, zij is tenminste eerlijk en behandelt hem niet als een kasplantje) noch de snoepjesroze kleren die zo met haar gedrag in tegenspraak lijkt tonen haar werkelijke aard.

- 4 - 43'03": Rose draagt een gele sjaal, de lakens van Oscar zijn geel. Oscar en Peggy zijn allebei gekleed in tinten van blauw. (Ook de lamp in Oscars kamer verandert af en toe van kleur).
 - 38'57": de moeder is hoofdzakelijk in het blauw gekleed en heeft blauwe, doorzichtige eikenblaadjes aan haar oren hangen. Oscar heeft een blauwe trui aan. Wanneer de ouders even later bij de dokter zijn (41'52") overheersen de sombere grijstinten.
 - De tweede keer dat Rose op bezoek komt heeft Oscar een roze muts onder zijn grijze, alsof Roses invloed al op hem inwerkt.
 - 57'04": Oscars lakens zijn lichtblauw, hij draagt alleen de roze muts en is ook in het lichtblauw gekleed; Rose heeft een donkerder blauwe trui en haar roze rok.
 - 1uur 4'19": Oscar heeft paarse lakens, de kleur komt terug in de ruiten van zijn trui en ook de trui van Rose is paars.
 - De voorbeelden zijn legio. Met Kerstmis draagt bijna iedereen rood en groen (Einstein is in het donkerblauw) (1uur 8'16")
 - Soms worden ook de gezichten met kleur gefilmd, zoals dat van Peggy (om haar ziekte), maar ook dat van de vrouw in het café waar de vriend van Rose werkt en die zegt 'Zorgen, zorgen hè' wanneer de vriend tegen Rose zegt dat ze er pips uit ziet.
 - We hebben al gewezen op de begrafenis met de kleuren wit (de sneeuw, de kist, de kleren van de zangers), blauw (de kleren van de meeste mensen, de oorbellen van de moeder – de kleur van de moeder en Peggy Blue, een verwijzing naar Maria, de moeder en de maagd), en roze, de kleur van Rose en haar wijze vriendschap (ongeveer 1uur 30').
- 5 De film krijgt een onrealistische, sprookjesachtige sfeer, ook door de droom van Oscar (8'36"), het gefantaseerde dansen met Peggy terwijl de sneeuw de kamer lijkt binnen te komen en de kinderen eindeloos vermenigvuldigd worden in de sneeuwvlokjes, en de kleurige catchwedstrijden waar Rose zo fantasierijk over vertelt dragen daar nog toe bij. De kleuren en de kamers doen aan een vrolijke, fantastische jeugdfilm denken. De regisseur heeft dat gedaan omdat dat voor hem de enige manier was om het ernstige onderwerp van een stervend kind te behandelen zonder in sentimentaliteit en tranerigheid te vervallen. De bijzondere sfeer helpt de humor boven te komen. Toch maakt dat alles Oscars dood niet minder tragisch.
- 6 Vaak wordt aangegeven dat er een nieuwe dag begint door een close-up te tonen van Oscars open oog (en één keer dat van Rose). De film begint ook met Oscars oog in het donker, terwijl hij bezig is streken uit te halen met de onderwijzer. Naar het einde toe rollen de kalenderblaadjes zich op, of verkreukelen uit zichzelf, tot er achter de laatste dag van het jaar alleen maar een wit stukje karton overblijft, metafoor voor Oscars dood.
- 7 De gezichten van de mensen die hem zoeken (de dokter en zijn ouders, die het net over zijn hopeloze toestand hebben gehad) zijn groot in close-up in de voorgrond, terwijl Oscar heel klein op de (egaal zwarte achtergrond) zit. Dat wijst op zijn gevoel van onmacht tegen de volwassenen, die hem niks willen vertellen en over zijn lot lijken te beslissen. Dan wordt hij met een bezem in een stofblik geveegd, zodat het lijkt of hij vindt dat hij afgedaan heeft voor de volwassenen die niet eerlijk tegen

hem zijn. (Hij zegt later ook tegen Rose: 'Ik ben geen goede patiënt.' Een goede patiënt wordt immers beter.

- 8 Heel de film lang zoekt de moeder van Rose naar de toverstokjes, terwijl het lijkt of Rose magische krachten heeft in haar omgang met Oscar. Het is dan ook niet toevallig dat Roses moeder de stokken vindt met Kerstmis, wanneer Oscar zich (door toedoen van Rose) met zijn ouders verzoent.

- 9 Enkele voorbeelden uit het begin van de film. Nadat Oscar naar zijn kamer is gestuurd (5'04") kijkt hij naar zijn ouders. Hij is al te zwak om hard te roepen. Het shot van zijn ouders is vanuit de hoogte, Oscars standpunt. Hij wordt even gefilmd met een brede zwarte schaduw over zijn hals (5'06"). In de klassieke Hollywoodtraditie is dat een voorteken van Oscars naderende dood. Hij kijkt naar beneden en zijn duizeligheid wordt gesuggereerd door het beeld van de diepte even dichterbij te laten komen en dan weer te laten dalen (5'18"). Dat type shot heeft Hitchcock gebruikt om duizeligheid weer te geven in *Vertigo*. Als Oscar de trap afkomt wordt het beeld wazig en beweegt de camera, als om aan te geven dat het voor Oscar zowel fysiek als emotioneel te veel is. Even later (6'58") kijkt Oscar door een deurspleet naar de dokter en zijn ouders. Hij kan het gezicht van de dokter zien, dat wordt ons een paar keer vanuit Oscars standpunt getoond. De ouders zien we vanuit de blik van de dokter, en dan ineens de dokter vanuit het standpunt van de ouders. Het kan interessant zijn om leerlingen er hier op te wijzen dat we zo gewend zijn aan dat soort wisselingen van blik dat we het niet meer opmerken, maar toch kan het bepalend zijn voor de interpretatie als we weten met wiens blik we kijken. Op 8'11" zit Oscar in de bezemkast. Hij wordt van boven af gefilmd zodat we zijn gezicht niet zien, wat zijn letterlijk blinde angst op ons overbrengt. Gezien de strekking van de film kan het hier ook de beschermende blik van God zijn: Oscar rolt zich immers meteen daarna op en valt in slaap terwijl er op zijn gezicht een beetje licht valt.
Ook Rose krijgt wel eens zo'n instabiele camera om haar onzekerheid en angst te tonen. Bijvoorbeeld op 12'20", als ze voor het eerst naar Oscars kamer gaat. Als Oscar vertelt over de spoken, maakt de camera de beweging van de vlucht van een van die spoken mee en accentueert zo het griezelige van het ongrijpbare. De spoken zijn een metafoor voor de angsten van de kinderen, die 's nachts komen als ze alleen in bed liggen (35'45").

- 10 Enkele voorbeelden. Bij het eerste gesprek van de ouders met de dokter (6'58") zitten de ouders in het donker. Dat is ook figuurlijk zo: ze hebben net het rampzalige nieuws gehoord dat hun kind binnenkort zal sterven en ze nemen met de beste bedoelingen met zijn allen de verkeerde beslissing om Oscar niets te vertellen. Ook bij Roses eerste bezoek aan Oscar blijft ze eerst in het donker – ze is immers bang en totaal onwillig om zich met het stervende jongetje bezig te houden. Ze komt pas in het licht als ze contact met hem krijgt door hem aan het lachen te maken en hem verhalen begint te vertellen.
24'01": Het is ironisch dat ze volledig in het licht staat als ze ongewild verraadt dat Oscar nog twaalf dagen te leven heeft (dat is het aantal keren dat ze zegt bij Oscar op bezoek te zullen komen). Als het jongetje meteen begrijpt dat die periode overeenkomt met zijn levensverwachting, zie je haar schrik en berouw, maar ze gaat

meteen door met het volgende onderwerp. Het is immers goed dat Oscar de waarheid weet, al had de manier waarop misschien anders gemogen.

13'48": Oscar zit zonder hoofddekseel op bed met zijn rug naar het raam en praat met Rose. Van achteren gezien lijkt hij licht te geven, alsof hij al een engel is. Wanneer we zijn gezicht zien, komt het licht rood door zijn oorschelpen heen, wat hem er erg teer en kwetsbaar uit laat zien.

11'50": Wanneer Rose met de dokter voor het eerst naar Oscars kamer gaat, wandelen ze van het donker naar het licht, als om aan te geven dat de komende vriendschap tussen Rose en Oscar iets goeds is.

30'30": Wanneer Rose Oscar voorstelt brieven aan God te schrijven baadt ze in het licht.

34'43": Eerste beelden van Peggy Blue: ze heeft altijd haar krullen uitgespreid om haar hoofd liggen, en hier is de kamer zo donker dat je alleen haar bed en haarzelf ziet, zodat ze lijkt te zweven en wij Oscars verliefdheid begrijpen.

Algemene conclusie

De kleuren, de omgeving, de subjectieve camera, het gebruik van het licht – al die elementen samen zorgen voor een poëtische, sprookjesachtige sfeer waarin ons getoond wordt wat de personages voelen en in hoeverre hun beslissingen en acties geslaagd zijn. Die sfeer maakt dat het zware onderwerp verteerbaar blijft voor de kijker, op dezelfde manier als die waarop Rose Oscar helpt om zijn lot te aanvaarden.